

Social Sciences Indexed

International
SOCIAL MENTALITY AND
RESEARCHER THINKERS JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
SMARTjournal (ISSN:2630-631X)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

2019

Vol:5, Issue:26

pp.1867-1883

www.smartofjournal.com

editorsmartjournal@gmail.com

IRKÇILIK VE MİLLİYETÇİLİK

RACISM AND NATIONALISM

Doç. Dr. Murat AKTAŞ

Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü, Muş/Türkiye

Article Arrival Date : 25.11.2019

Article Published Date : 22.12.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31576/smryj.398>

Reference : Aktaş, M. (2019). "İrkçilik Ve Milliyetçilik", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 5(26): 1867-1883

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca bazı insan grupları sırf bazı aidiyetlerinden dolayı dışlama ve ayırıcı muamelelere maruz kalarak büyük acılar çekmişlerdir. Özellikle de aydınlanma süreci ve coğrafi keşiflerle birlikte yeni kıtalar ve yerleşim birimleri keşfedilirken, Avrupalılar buraları sömürgeleştirmek ve sömürüyü meşrulaştırmak için ırkçı teoriler geliştirdiler. 18. Yüzyıldan itibaren bu konularda çalışmalar yürüten araştırmacılar dünyada değişik insan ırkları olduğunu ve bu ırkların bazılarının bazılarına üstün olduğunu ileri sürdüler. Amerika, Afrika ve Asya'da sömürgeler kuran Avrupalı devletler Afrika'dan siyahilerin kendilerinden aşağı olduğunu iddia ederek onları hayvan gibi alıp sattılar. Bu iddialara inanan Almanlar Yahudi soykırımını gerçekleştirdiler. Nazi Rejiminin İkinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinin ardından yapılan birçok araştırma ırk diye bir ayırımın doğru olmadığını saptadı. Buna rağmen son çeyrek yüzyılda Avrupa Kıtası'nda ırkçı ve milliyetçi hareketler yeniden yükselmeye başladı. Bazı yazarlar ırkçılıkla milliyetçiliğin yakından ilişkili olduğunu savunurken bazıları tamamen farklı olduklarını savunmaktalar. En azından ırkçılığın milliyetçilikle ilintili alanlarda gelişip serpildiği konusunda yaygın bir görüş bulunmaktadır. Bazı yazarlar da milliyetçiliğin eninde sonunda ırkçılığın yolunu açtığını belirtmektedir. Nitekim bazı ülkelerde sık sık ulusal güvenlikle ilgili sorunların gündeme getirilmesi sonucunda ırkçı görüşlerin yükseldiği görülmektedir. Bu çalışma ırkçılık ile milliyetçilik arasındaki ilişkiyi analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Irk, Irkçılık, Millet ve Milliyetçilik.

ABSTRACT

Throughout human history, some groups of people have suffered from exclusion and discriminatory treatment just because of their belonging. Particularly with the process of enlightenment and geographical discoveries where new continents and settlements were being explored, the Europeans needed to develop some racist theories to colonize these new continents and legitimize the colonization. Researchers working on these subjects since the 18th century have argued that there are different human races in the world and that some of these races are superior to some others. The European states that established colonies in America, Africa and Asia claimed that black people from Africa were inferior to them and sold them like animals. The Germans who believed in these allegations of superiority of race carried out the Holocaust. Many studies conducted after the defeat of the Nazi regime in World War II found that the distinction of race was not correct. However, in the last quarter, racist and nationalist movements have started to rise again in Europe. Some authors argue that racism and nationalism are closely related, while others argue that they are completely different. At least there is a widespread opinion that racism has developed and flourished in areas related to nationalism. Some authors state that nationalism ultimately paves the way for racism. As a matter of fact, it is seen that racist views are raised in some countries as a result of the problems related to national security. This study aims to analyse the relationship between racism and nationalism. This study aims to analyse the relationship between racism and nationalism.

Key words: Race, racism, nation and nationalism.

1. GİRİŞ

Hakkında konuşulduğunda sanki başka bir gezegende var olan çok kötü bir şeyden konuşuluyormuş duygusu veren ırkçılık, kendisi ve çağımızda vardığı yer hakkında bizi sürekli şaşırtmaktadır. Bir yandan “ırk” kavramının sosyal bilimlerin yanı sıra biyoloji, genetik ve fen bilimleri gibi değişik disiplinlerin kapsamına girmesi, diğer yandan İkinci Dünya Savaşı’nda Nazilerin yenilmesinin ardından ırkçılığın mahkûm edilerek lanetlenmesi ve yaygın bir şekilde hakaret, hatta küfür olarak kullanılması ırk ve ırkçılığın farklı şekillerde tanımlanmasına neden olmaktadır. Ayrıca ırkçı davranış ve ifadelerin bazı ülkelerde yasalarla cezalandırılması gibi değişik nedenlerle ırkçıların da yaygın bir şekilde ırkçı olduklarını kabul etmeyerek, milliyetçi olduklarını ileri sürmesi olayı daha da karmaşıklaştırmaktadır.

Bir tür kimliksel üstünlük arayışını ifade eden ırkçılık insanların farklı kökenlerden, ırklardan ve/veya kültürlerden geldiğini ileri sürerek bunlar arasında bir tür hiyerarşi kurar. Aynı zamanda bir aidiyet duygusunu harekete geçirerek güvenlik ve korunma arayışını tatmin ederken kurduğu hiyerarşik ilişki ile sömürü, baskı ve hâkimiyeti meşrulaştırma işlevi de görür. Bu bağlamda negatif bir figür olarak sembolik bir şekilde düşman icat etme süreci biçiminde işleyen ırkçılık, tanımlanan kendinden farklı fiziksel veya kültürel özellikleri nedeniyle belirlenmiş olan insan gruplarından nefret etmenin ya da bunları küçük görmeyi ifade eder.

İrkçilikte, insanların doğal olarak farklı fiziksel özelliklere sahip oldukları dolayısıyla farklı tiplere ayrıldıkları ve bunların kalıtsal olarak atalardan alınan fiziksel özellikler olduğu savunulmaktadır. Ayrıca bu özelliklerin zekâ ile de bağlantılı olduğu, dolayısıyla genetik olarak bazı insan gruplarının diğerlerinden üstün olarak dünyaya geldikleri savunulur (Giddens, 2008). Bu tür biyolojik ve fiziksel özelliklerin gerçeği yansıtmadığı kanıtlandıktan sonra insan topluluklarının kültürel olarak farklı olduğunu ve bu farklılıkların kültürler arasında bir tür hiyerarşi oluşturduğunu savunarak bunların bazılarının bazılarına üstün olduğunu savunan ırkçı görüşler gelişmiştir.

Bazı yazarlar aslında ırkçılıkla milliyetçiliğin yakından ilişkili olduğunu bazıları ise ırkçılığın milliyetçiliğin aşırı uçlara çekilmesi sonucunda geliştiğini savunmaktadır. En azından ırkçılığın milliyetçilikle ilintili alanlarda gelişip serpiştiği konusunda yaygın bir görüş bulunmaktadır. Bazı yazarlar da milliyetçiliğin eninde sonunda ırkçılığın yolunu açtığını belirtmektedir. Nitekim bazı ülkelerde sık sık ulusal güvenlikle ilgili sorunların gündeme getirilmesi sonucunda ırkçı görüşlerin yükseldiği görülmektedir. Bazı yazarlar ise ırkçılık ile milliyetçiliğin birbirlerinden farklı şeyler olduğunu savunmaktalar.

2. İRK VE İRKÇILIK KAVRAMLARI

İrk (*race*) kelimesinin Latince “*ratio*” kelimesinden gelen İtalyanca “*razza*” kelimesinden türetildiği kabul edilmektedir. *Razza* ise İtalyancada tür, aile, saf, öz veya köken anlamına geliyor. Bu yüzden terim başlangıçta öz ve köken anlamından hareketle Avrupa’daki büyük aristokrat soyları ifade etmek için kullanıldı. Fortney (1977) “ırk” (*race*) kelimesinin Avrupa dillerinde ilk olarak 16. Yüzyılda kullanılmaya başladığını belirtmektedir. İrk kavramı genel olarak; toplumun bir kesimi tarafından oluşturulan, insanlar arasında eşitsizlik ve ayrımcılığı savunan, böylece ikili ilişkilerde objektifliğin yitirilmesine neden olabilecek kadar güçlü ve kadim bir kavramdır (Sayın ve Candan, 2016: 35-46).

“İrkçi” (*raciste*) kelimesinin ise ilk olarak 1894’te Fransız Edouard Drumont’un gazetesi Özgür Söz (*La Libre Parole*) da görüldüğü kabul edilmektedir (Taguieff, 1990). İrkçilik (*racisme*) sözcüğü de yine Fransızca bir terim olarak 1930’da Fransızca *Petit Larousse* adlı sözlükte görünmeye başladı. İrkçilik kavramının İngilizcede de ilk olarak 1930’lu yıllarda kullanıldığı kaydediliyor (Miles, 2000: 63).

Genel olarak bir renkten, bir dilden ve bir dinden olan veya bir “ırk”tan olduğu var sayılan bir grup insanın veya bir milletin bazılarını göre üstün görülmesi veya bazılarının bazıları karşısında hor

görülmesi ırkçılık olarak tanımlanmaktadır. Oxford İngilizce Sözlük'ün 1982 eki ırkçılığı: 'ayırt edici insan niteliklerinin ve yeteneklerinin ırk tarafından belirlendiğini söyleyen kuram olarak tarif ediyor (Miles, 2000: 63). Albert Memmi'ye (1982) göre ise; ırkçılık, suçlunun (bunu yapanın) ayrıcalıklarını veya saldırganlığını haklı göstermek amacıyla suçlunun (bunu yapanın) yararına ve mağdurunun zararına yönelik olarak, gerçek veya hayali olan farklılıkların genelleştirilmiş kesin bir değerlemesidir.

İrkçılığı; belirli tipteki klişelerin, önyargıların ve ayrımcılığın koordine edilmiş etkileşimi olarak ifade eden Jones (1997) bunun üç temel bileşeni olduğunu ileri sürer. Ona göre; ırkçılık öncelikle, temel biyolojik farklılıkları yansıttığı varsayılan grup farklılıkları (klişeler) hakkındaki inançlara dayanır. İkincisi, ırkçılık, kendi grubuna kıyasla iyi farklılaştırılmış olumsuz değerlendirmeler ve başka bir gruplar hakkındaki önyargılara dayalı duygular içerir. Üçüncüsü, ırkçılık, grupların bireyler ve kurumlar tarafından olumsuz inanç, tutum ve çıktıları haklı kılma ya da haklı kılma yönündeki farklı (ayırıcı) muamelelerini yansıtır.

İrkçilik dayandığı teoriden hareketler üstünlük ve aşağılık bağlamında bir hiyerarşi kurarken aynı zamanda üstün olanın saflığına da işaret eder. Yine kan ve kökenin saflığına işaret ederken bu saf ve üstün olanla aşağı olan arasında kültürel bir hiyerarşi kurar. İrkçilik günlük hayatta -doğru veya yanlış- çok daha geniş anlamlarda da kullanılabilir. Ayrımcılık, önyargı ve basmakalıp tutum ve düşünceler içeren durumlarda kullanıldığına da rastlanmaktadır. Oysa bu kavram aslında bunlardan çok daha fazlasını içermekte ve ifade etmektedir. Ayrımcılık, önyargı ve basmakalıp düşünceler, adaletsiz sosyal davranışlara, tutumlara veya inançlara işaret eder. Ayrımcılık muamele eşitliği olan bireylerin veya insan gruplarının bazılarının reddedilmesini içeren, hedef grubun üyelerine karşı seçici olarak haksız, olumsuz davranış biçiminde tanımlanmaktadır. Oysa ırkçılık bundan çok daha fazlasını ifade etmektedir. Önyargı ise, genellikle bir sosyal gruba veya o grubun bir üyesi olarak algılanan bir kişiye veya gruba karşı adil olmayan olumsuz bir tutum olarak tanımlanmaktadır (Cox, 1993). Bir basmakalıp tutum, davranış veya düşünce de bir grup veya üyeleri hakkındaki inançların genelleştirilmesini ifade etmektedir. Çünkü hatalı düşünce süreçlerini veya aşırı genelleştirmeyi, fiili yanlışlık, hatalı yaklaşım, uygunsuz bir atıf düzenini veya önyargılı bir tutum veya ayırıcı davranış için rasyonelleşmeyi yansıtır.

Diğer yandan aydınlanma ve rasyonalizme dayanan evrenselci mantık ırkçılığın ideoloji olarak da ele alınmasını gerektirmektedir. İrkçilik bir tahakküm ya da sömürü girişimini haklı çıkarmak için geliştirilmiş olan "yanlış bir bilinç" anlamında ciddi toplumsal sorunlara neden olmuştur. Belki de bu yüzden Montagu (2002) bu kavramı "insanların en tehlikeli miti" olarak tanımlarken, Levi-Strauss (2016) da "antropolojinin temel günahı" olduğunu belirtmiştir. "Bu günahın başlangıcını bulmak ise, pek mümkün görünmemektedir." (Sumbas, 2009).

İrkçiliğin kaynakları, tarihi ve gelişimi ile ilgili değişik görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre Antik çağlarda Yunanların kullandığı "uygar biz" ve "barbar öteki" veya köle ve efendi ikilemelerinde ve Hindistan'daki kast sisteminde olduğu gibi tarihin her aşamasında ırkçı yaklaşımlar ve ayrımlar vardı. Bazı araştırmacılar ise ırkçılığın kölecilik sisteminden önce ortaya çıktığını ancak kölecilikle beraber daha da güçlendiğini savunmaktadır. Başka bir yaklaşıma göre ise ırkçılık; insanlığın yerleşik hayata geçmesinden beri var olan patolojik bir durumdur. Bu görüşü savunanlara göre insanoğlunda ırkçı ön yargılara yol açan korku, nefret ve gelecek kaygısı bulunmakta ve ırkçılık bu tür duygulardan kaynaklanmaktadır. Zira insanlar korkuları tarafından yönlendirilmektedir. Bu görüşleri savunanlara göre ırkçılık tarihsel süreç içerisinde değişik şekillerde tezahür etmiş ve zaman zaman günümüzdeki formatından farklı şekillerde olsa da, insanlığın yerleşik hayata geçmesiyle başlayıp günümüze kadar gelmiştir. Bu görüşe göre ırkçılık ne insanlığa, ne kölecilik sistemine, ne de Batı Avrupa tarihine dayanarak gelişmiştir (Taş, 1999).

Kimi yazarlara göre de ırkçılık modernitenin ve kapitalizmin ürünüdür. Bu yaklaşıma göre; "ırkçılık kapitalizmin meydana getirdiği baskıcı bir sömürge ideolojisidir. Buna göre de ırkçılık sömürgeciliğin bir sonucu olarak Avrupa'da Aydınlanma Dönemi'nde gelişmeye başlamıştır. 16.

Yüzyılda sömürgeci bir ekonomi ihdas edildiğinde; “uygar” sömürgeciler uygarlık bakımından aşağı gördükleri toprakların insanlarına sözde “insanlık”, “ahlak” ve “medeniyet” götürerek işgallerini meşrulaştırıyorlardı. Bu kendilerince kendilerine ait olmayan yerleri işgal etmeye ve sonrasında kadim toplulukları köleleştirme ve hatta yok etmek için zemin oluşturuyordu (Özbek, 2012:119-120; Sayın ve Candan, 2016: 35-46).

İrkçılığın tarihi ve kaynakları konusunda farklı görüşler bulunsa da en azından “bilimsel”, “rasyonel” ve sistematik bir şekilde bir tür toplum mühendisliği biçiminde işletilen bir proje olarak Aydınlanma Dönemi’nde geliştirildiği görülmektedir. Bu görüşü savunanlara göre en azından modern ve post-modern toplumlardaki anlamıyla ırkçılık moderniteden bağımsız değildir (Wieviorka, 1994). Hatta Ratansi (1994: 48) daha da ileri giderek ırkçılığın karanlık yüzü kavranmadan modernitenin anlaşılamayacağını ileri sürmektedir.

Arendt’e göre de, ne dünyayı dolaşan çeşitli ırkçı düşünceler ne de bunlara dayanan davranışlar, Hindistan’da emperyalizmin ortaya çıkmasından önce gerçekten ırkçılık olarak adlandırılmaz. Çünkü bu emperyalizm fikri sömürgecilik ve hatta kölelikten farklı olarak; “temel bir şekilde insanın insan üzerinde üstünlüğü”ne dolayısıyla üstün ırklar ve aşağı ırklar hissine dayanır. Bu geçici olarak sadece emperyalilerin çıkarlarını meşrulaştırmanın da ötesinde kalıcı bir şeydir (Arendt, 2014). İrkçuların iddia ettiği üstünlük, böylece modernitenin kurulduğu ve ulus devletlerin kendilerine mücadele etme görevini verdikleri ontolojik bir eşitsizlikten kaynaklanır. Ancak uygar ve demokrat dünyaya karşı böyle skandal görüşleri ileri sürmek ve savunmak kolay değildir. Belki de bu yüzden Arendt bunun sadece döngüsel olabilen tarihsel bir aykırılık olduğu sonucuna varmaktadır. O’na göre, ırkçı teoriler ve buna bağlı olarak geliştirilen üstünlük duygusu, köle ticareti ve uygulamalarını haklı gösteren bir ideoloji geliştirerek, büyük ölçüde köle ticareti ve sömürgeciliği meşrulaştırma aracı olarak işlev gördüler. Bu görüşlerin ortaya çıkardığı aşiret milliyetçiliği tamamen ırk kavramına dayanarak Napolyon Savaşları’ndan sonra Almanya’da tezahür etti. Ulusal bir siyasi kimliğin yokluğunda, ulusal birliğin ideolojik tanımlarına ihtiyaç duyan insanlar tarafından icat edilen bu düşünceler, tamamen “ırk” kavramı üzerine inşa edildi. Her bir ırkın diğerinden ve/veya diğerlerinden tamamen farklı olduğu iddiasına dayanan bu görüşler siyasal ve ideolojik kimlikle, bir ulusal birliğe ihtiyaç duyan insanlar tarafından uyduruldu (Arendt, 2014).

İrkçılık, insanları biyolojik, genetik gibi varsayılan farklılıklarından veya var olan bazı özelliklerinden hareketle onları aslında gerçekte var olmayan bir temelde sınıflandırır. Evrenselci mantığa göre, “ırk” gerçek bir düşünce değil inşa edilmiş yapay bir kavramdır. İrkçılık ise fiziksel ya da diğer, gerçek ya da icat edilmiş farklılıklardan hareketle insanları sınıflandırır. Bu noktadan itibaren artık bunun doğal ve gerçek olup olmaması ileri sürülen şeyin etkisini ortadan kaldırmaz ve sonuçta ayrıştırılan ilan edilmiş olur. Bu nedenle ırkçılığın farklılığa atfedilen biyolojik doğası, daha sonra bir soy içinde kan aracılığıyla aktarılacaktır. Dolayısıyla, bireysel özelliklerin ırk tarafından gereğinden fazla belirlenmesini ifade eder. Burada farklılığın mutlaklaştırılması suretiyle ırkın, bireyi doğrudan geri dönülmez bir şekilde belirleme etkisi ortaya çıkar. Bu ırksal iz olmasa birey kendisi özerk olarak var olabilecektir. Bu durumda ırk olmayacak ve ırk olmadığına ırkçılık da olmayacaktır.

3.İRKÇİ TEORİLERİN GELİŞTİRİLMESİ

3.1 18. Yüzyıldaki Araştırmalar

İrkçılık eski bir yaklaşım ve uygulama olsa da veya geçmişte değişik uygulama ve yaklaşımları olsa da günümüzdeki anlamda ırkçılığın teori ve uygulaması Avrupa’da ortaya atıldı. Orta Çağda Avrupa’da Yahudiler ve Müslümanların ötekileştirilmesi suretiyle geliştirilen “saf kan” teorilerine dayanarak, 16. Yüzyılda coğrafi keşiflerin ve keşfedilen yerlerin sömürgeleştirilmesini meşrulaştırmak amacıyla ırkçı teoriler geliştirilmeye çalışıldı. Araştırmacılar 18. Yüzyıldan başlayarak insanları “ırklar” biçiminde sınıflandırmaya çalıştı. Temel fikir, doğa bilimlerinde

kullanılan sınıflandırmaların gruplar üzerindeki izdüşümünden geliyordu. 19. Yüzyıla geldiğimizde “üstün” ve “saf ırk” veya “saf kan” efsanesine benzer bir şekilde formüle edilen ırkçı görüşler Avrupa’ya yayıldı. Başlangıçta özellikle Fransız entelektüeller bu görüşlerden etkilenecek ırkçı teorileri geliştirdiler.

Henri de Boulainvilliers 1732’de kanın saflığına dair bu efsaneyi “*Fransa’nın Soyluluğu Üzerine Denemesi*”nde (*Essai sur la noblesse de France*) kullanarak Fransız aristokrasininin Germen kökenli olduğu tezini savunan doktrini geliştirdi. Ardından İsveçli doğa bilimci Carl Von Linné 1735’te yayınlanan “*Systema Naturae*” adlı kitabında, ten rengini insan çeşitliliğini kataloglamak için kullanan ilk insan olacaktı. Linne, *homo sapiens* (Latince) bilimsel adını verdiği insan türünün görünüşte birbirinden farklı popülasyonlarını şöyle sınıflandırmıştı:

- ✓ Afrikalı Siyah Irk (*Homo sapiens africaus negrus*)
- ✓ Amerikalı Kızıl Irk (*Homo sapiens americanus rubescens*)
- ✓ Asyalı Kahve Rengi Irk (*Homo sapiens asiaticus fuscusens*)
- ✓ Avrupalı Beyaz Irk (*Homo sapiens europeus albescens*)

İnsan türünün farklı fizyolojik özelliklerine bakılarak geliştirilen bu sınıflandırmalar 19. Yüzyılda daha da geliştirilerek günümüzdeki biçimi verildi:

- ✓ Kafkasyalı (Beyaz) Irk (ve onun Akdenizli, Alpli, Nordik dalları)
- ✓ Mongoloid (Sarı) ırk
- ✓ Negroid (Siyah) ırk
- ✓ Kızılderili Irkı
- ✓ Malayalı (Kahverengi) ırk (Şenel, 2002).

Buffon Kontu Fransız Georges Leclerc (1749-1804) de “*Doğal Tarihinde*” Tanrıya başvurmayaya gerek görmeden türlerin oluşumunu açıklayacaktı. Alman Johann Friedrich Blumenbach, 1775-1776 yıllarında yayınlanmasının ardından “*De Generis Humani Varietate Nativa*” adlı eseriyle fiziksel antropolojinin babası olacaktı. Ünlü Filozof Kant bile insan ırkları ile ilgili sınıflandırmalar içeren metinler yayınladı. Hatta bazı yazarlara göre Kant 19. Yüzyılda ırkçılıkla ilgili en çok düşünce üreten yazarlardan biriydi (Mikkelsen, 2013).

İnsanın türünün “ırklar” biçiminde kataloglanmasıyla ilgili çalışmalar arttıkça konuyla ilgili araştırmalarda ciddi sorunlar ortaya çıkıyordu. Özellikle insanın karmaşıklığı, bir sınıflandırma kriterinin ve bu nedenle çok sayıda bölünmenin sonsuzluğunun benimsenmesini gerektiriyordu. Dolayısıyla neredeyse yazarlar kadar sınıflandırma çeşitleri de vardı. Çalışmalarda ten rengi, saç rengi, saç dokusu, kafatası şekli, kişisel boyut, burun şekli, göz rengi, kan grubu vb. her türlü kriter kullanılabilir hale gelmişti. Başka bir deyişle, sınıflandırma kriteri sırasına yükseltmek için seçilen tanımlayıcı unsur için kriter sadece bir seçim meselesiydi. Bu da artık araştırmacının insafına kalmıştı. 1873’te Ernst Hachel 12 insan ırkı olduğunu ileri sürüyordu. Fakat 1879’da bu sayı iki katına çıkarıldı. Deniker ise, 1889’da bu sayıyı 13’e indirdi. 1900’de geldiğimizde bu rakam bu kez 17’ye çıkarıldı. Ardından Almanya’nın antropoloji fuhleri olarak bilinen Günther Avrupa’da belli başlı 7 ırkın yaşadığını ileri sürdü. Ancak meslektaşlarının bazıları 2, bazıları 3, bazıları 5, bazıları 6 ırk olduğunu savunuyordu (Hikmet, 2002: 27).

Buna rağmen bu araştırmalara yatırım yapılması dönemin ruhunun gereği önemliydi. Araştırmalar zor olsa da bir şekilde devam etmeliydi. Aslında önemli olan da sonuçlar değil araştırmaların ve bunlara bağlı olarak tartışmaların sürmesiydi. Zira söz konusu olan ciddi bir zenginlikti! Tartışmalar sürdükçe meşruluk da ona paralel olarak yayılıyordu. Neticede insanlar çıkarlarına uygun olanları kabul ediyordu. O dönem gerçekleştirilen çalışmaların “kasıtlı bir şekilde sahtekârlık” içeren bir akademik araştırma geleneği oluşturduğu belirtilmektedir. Bu kasıtlı sahtekârlık, dönemin siyasi

gündemini ve egemenlik ilişkilerini desteklemek için araştırmaları perde arkasından yönlendirerek dönemin hâkim ideolojisinin yeniden üretimine hizmet etmekteydi (York, Clark, 2006; Aylar, 2011).

Andreas Retzius 1840'tan itibaren elinde bir kumpasla insanların kafatasını ölçerek insanları kafatası ölçülerine göre sınıflandırmaya başladı. Bundan böyle insanlık kafatası yapısı uzun ve kısa olanlar olmak üzere iki gruba ayrıldı. Bunlardan biri "*brakisefal*" diğeri "*dolikosefal*" olarak adlandırıldı. "Kafatasının en büyük genişliğinin uzunluğuna olan oranına kafatası indeksi demeye başladılar. Ortalamanın üstünde olanlar *brakisefal*, altında olanlar ise *dolikosefald*. Retzius'un öğrencileri işi iyice azıttılar. Yeryüzünde *brakisefal* ve *dolikosefal* diye iki ırkın yaşadığı ilan edildi ancak kısa süre sonra anlaşmazlıklar çıktı. Felix Von Luschan gibi bazıları iki ırktan önce *brakisefaller* vardı, *dolikosefaller* bunlardan doğdu görüşünü savundu. Bazıları ise *dolikosefalleri* ikiye ayırdı. Avrupa'nın kuzeyinde sarışın bir dolikosefal ırk yaşıyordu, güneyinde ise esmer *dolikosefaller* barınmıştı. Bunlardan birincisine *homo europeanus* adı takıldı; ikincisine *homo mediterraneus*. Birde bu ikisinin arasında, dağlarda brakisefal bir ırkın yaşadığı iddia edildi ki, buna da *homo alpinus* denildi. Oysa dünya yalnızca Avrupa Kitası'ndan ibaret değildi. Böylece ellerinde kumpasları diğer kıtaları dolaşınca afalladılar. Örneğin Moğolların kafatasları 60 ile 100 arasında değişmekteydi. Bunların arasında ne kadar *brakisefal* varsa en az o kadar da *dolikosefal* vardı." (Hikmet, 2002: 24).

Diğer yandan bu Rönesans beraberinde bir anlamda ilkel kimlik ve farklılıkların geri dönüşünü de getirdi. Kişi dili, kültürü, dini veya bağlılığını değiştirebilir, ancak "ırk"ı değiştiremiyordu. Daha önce hiçbir zaman insanın fiziksel yönü onun sınıflandırılmasına bu kadar temel teşkil edecek kadar onun izole edilmesi veya ayrıcalıklı olması için bu kadar önemli olmamıştı. Genel olarak, tarih boyunca büyük insan grupları oluşturmak için kullanılan farklılıklar sınırlar oluşturuyordu fakat bu sınırlar dönüşüm veya asimilasyon yoluyla aşılabilirdi. Oysa artık derinin rengi belirleyici kriter olarak kullanılıyordu. Artık fark kesin, kalıcı ve telafi edilemez, iyileştirilemez hale geliyordu. Bu durum sömürüyü ve köleliği haklı çıkardığından, kurbana çıkış yolu kalmıyordu. Sınıflandırma prensibi böylece kurtarılması mümkün olmayan medeniyetsiz varlıklar üretmeyi mümkün kılıyordu.

3.2 Gobineau Ve "İnsan Irklarının Eşitsizliği"

Bu evrim ilk olarak Fransa'da gerçekleşecek ve öncüsü de Fransız Diplomat Kont Joseph Arthur de Gobineau olacaktır. Gobineau'nun "*İnsan Irklarının Eşitsizliği*" adlı çalışması 1853 ile 1855 arasında dört bölüm halinde basıldı. Toplumların yaşadığı asli faktörün "ırk" olduğunu iddia eden Gobineau, genel olarak Beyaz (*Caucasian*), Siyah (*Negroid*) ve Sarı (*Mongoloid*) şeklinde 3 temel insan ırkı olduğunu ileri sürdü. Beyaz ırkın üstün zekâ, ahlak, irade ve diğer tüm olumlu kalıtsal özelliklere sahip olduğunu iddia eden Gobineau'ya göre; "zenciler, tutkusuz, anarşist, bencil ve "yırtıcı hayvanlardır". Fiziki ve ahlaki nitelikleri ancak maymununkilerle karşılaştırılabilir. Onlar dar bir düşünce çemberinden hiç bir zaman kurtulamayacaklardır" (Şenel, 1993).

Batı'nın dünyadaki gücünü ve etkisini beyazların özellikleri ve üstünlüğü ile açıklayan Gobineau'ya göre; tarihin ana motoru "ırk"tır ve kendi içine hapsolmuş bir "ırk" aslında hiçbir zaman olmamış gibidir. Ona göre; uygarlıklar kendilerine hayat veren kalıtsal niteliklerinin ırk karışımı sonucunda bozulması nedeniyle yıkılmışlardır. Uygarlık bir ulusun diğerini fethetmesiyle gelişmiştir ve böylece ırk karışımı uygarlığın temel unsurlarından biri olmuştur. İnsanlığın barbarlıktan çıkışı da bu şekilde mümkün olmuştur. Görüşleri çelişkilerle dolu Gobineau, bu çelişkileri ise kendine göre şöyle tarif ediyor: "insan soyu ilk aşamada hem uygarlığa yönelmesinin hem de kurduğu uygarlıkların çökmesinin etkenini oluşturan iki yönlü bir yasaya, çekim ve itme yasasına tabidir. İlk bakışta ırkçı bir doktrine temel oluşturacakmış gibi bir izlenim veren itme yasası, Gobineau'ya göre tam tersine olumsuz bir olgudur: zira uygarlığa kabul edilmeyen ve dışlanan ilkel topluluklar uygarlaşmamışlardır (De Fontette, 1991).

Aslında Gobineau'nun yaptığı sadece zamanının ihtiyaçları bağlamında geliştirilen önyargıları

sistematikleştirmek ve şekillendirmektir. Haitili entelektüel Anténor Firmin, 1885'te Gobineau'nun tezlerini "*İnsan Irklarının Eşitliği Üzerine*" başlıklı bir akademik çalışmada çürüttü. Bu akademik çalışma niteliklerine rağmen zamanın Avrupalı aydınları tarafından görmezden gelindi. Zamanla Mendel'in "*Kalıtımın Yasaları*" ve Darwinist görüşlerin insan türlerine uygulanmasıyla desteklenerek güçlendirilecek olan Gobineau'nun fikirleri, 20.Yüzyılda Almanya'da Nazi ırkçılığın kaynaklarını oluşturacaktı. Ayrıca Amerika'daki Ku-Klux Klan ve Güney Afrika'daki Apartheid hareketleri ve rejimleri de yine buradan ilham alacaktı (Giddens, 2008).

Ünlü Şair Nazım Hikmet'in "*İrk kuramları ve ırkçılık*" başlıklı makalesinde belirttiği gibi; uzun süre bezelyeler üzerinde çalışarak kalıtım meselesini araştıran Mendel'in kalıtım kanunları ile oynayan ırkçılar son derece saçma görüşler geliştirmişlerdir. "Mendel'e dayanan neo-Darwinistlere göre kalıtımsal plazma her türlü dış etkiden korunmuştur. Dış etkilerin kalıtımsal plazma üzerinde hiçbir suretle dokunağı olamaz. Türler yalnız seçim yoluyla evrimleşmişlerdir. Kavga ne kadar şiddetli, ne kadar merhametsiz olursa, gelecek kuşak da o kadar kuvvetli olur ve hayata o kadar iyi uyabilir. Bundan dolayı ilerlemek için lazım olan şey sefalet, yine sefalet ve yine sefalettir. (...) Neo-Darwinistlere göre eğer bir insan toplumun aşağıdaki sınıflarına mensup ise mahvolmaya mahkûmdur ki buda fevkalade yolunda bir iştir. Yok, eğer yüksek bir kalıtımsal plazma taşımakta ise, toplumsal basamakları tırmanıp yükselecektir." (Hikmet, 2002: 22).

Yine Gobineau gibi Fransız olan bir diğer "ırk kuramcısı" Georges Vacher de Lapouge 1896'daki "*Selections Sociales*" adlı çalışmasında Darwinist biyoloji ilkelerini toplumların evrimine uyguladı. Ona göre her ırkın başarabileceği işler vardı. Dolikosefallere (yani kuzeylilere), düşünsel işleri, bilim ve sanatı ve kurumların müdürlükleri gibi işleri uygun bulan de Lapouge, brakisefallere ise el işlerini, özellikle de tarımı uygun görmüştü. Lapouge insanların zenginliğini kafataslarının uzunluğuna bağlıyordu ki; bunun gerçeklikle alakası olmadığı açıkça görülüyordu. Demokrasi yoluyla topluma nüfuz eden eşitlikten öğrenen Vacher de Lapouge "adalet eşitlik kardeşlik" gibi yalanlar yerine bilimsel siyaset, güçler, bilim yasaları ve "ırk gerçeklerini" tercih ediyordu. Ona göre; türü güçlendiren ve ıslah eden doğadır: toplumsal ayıklanma çoğunlukla sıradanların güvencesidir (De Fontette, 1991).

3.3 Chamberlain

Chamberlain de 1899'da "*19. Yüzyılın Temelleri*"ni yayınlarken ırkçı görüşlerin bir eşik daha atlmasını sağladı. Yabancı ırklara karşı mücadele yoluyla Cermen kanının korunması gerektiğini savunan Chamberlain, yabancı unsurların başında ise Roma Katolik Kilisesi ve Museviliği sayıyordu. O'na göre ırk zihinsel ve ahlaki ölçülerce belirlenmektedir. Soysuzlaşmaya varan bir ırk birleşimi içinde "bir kan çürümesi, doğaya karşı işlenen bir cürüm barındırır. Birinci Dünya Savaşı boyunca Almanya'nın büyük bir zafer kazanması hayali ile tutuşan Chamberlain, 1923'te Beyrut'ta Adolf Hitler'le karşılaştığında onun kaderini de sezmişti. Nitekim 1927'de öldüğünde cenaze töreninde Hitler de hazır bulunmuştu. Chamberlain'in ölümünün üzerinden daha on yıl bile geçmeden yeni ırkçı din Almanya'da sahneye çıktı. Chamberlain'in görüşleri Nazi önderlerine siyasi eylemleri için zemin sağladı (De Fontette, 1991).

Almanya'da Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Hans Friedrich Karl Gunther'in (1891-1968) çalışmaları Nazizm'e ilham verecek ve sınıflamalar, zekâ ölçüsünün bir göstergesi olarak alınan kranial forma ve hacme göre belirlenecektir. "Bilimsel yollarla fiziksel açıdan ispatlanamayan bu üstünlük, daha sonrasında karakter tahlilleri ile ortaya konulmaya çalışıldı. Bu sürecin bilimsel kılıfı olarak da zekâ testleri geliştirilmeye başlandı. İrkçi bir histeri ile ispatlanmaya çalışılan üstünlük artık zekâ testleri ile beynin içerisinde aranmaya başlandı. Zekâ testleri ve algılama hızı testleri Almanya'da ırkların algılama güçlerinin karşılaştırılması amacıyla kullanıldı. Ancak ulaşılmak istenen hedeflerin tersi sonuçlar elde edilince çalışmalar farklı şekillerde yorumlandı (Şenel, 1993).

İrk kavramı ve teorilerinin geliştirilmesi ile birlikte ırkçılık ve bunun beraberinde getirdiği hiyerarşik sınıflandırmalara dayalı iddialar, görüş ve yaklaşımlar hızla dünyaya yayılarak tarifi

mümkün olmayan acıların yaşanmasına sebep oldu. Amerika Kıtası'ndaki ırkçı uygulamalar ve katliamlar, bunu müteakiben gelişen siyah köle ticareti ve Afrika'da ve Asya'daki katliamlar ve sömürgeleştirmeler büyük oranda bu görüşlerle desteklendi. Bu ırkçı teorik yaklaşımlar ve görüşlerin gelişmesinin akabinde İkinci Dünya Savaşı'ndaki ırkçı Nazi uygulamaları ve soykırıma zemin hazırlandı. Güney Afrika'daki ırkçı Apartheid rejimi ve Amerika Kıta'sındaki ırkçı uygulamalar da yine bu yaklaşımların ürünü olarak gelişti ve meşrulaştırıldı. Yine Ruanda'da yaşanan soykırım da bütün bu gelişmelerden bağımsız değildir.

4.KLASİK IRKÇILIKTAN KÜLTÜREL IRKÇILIĞA

Yukarıda görüldüğü gibi klasik anlamda ırkçılık; biyolojik karakteristik özelliklere dayanarak ahlaki ve entelektüel üstünlüğü öngören bir ideoloji olarak geliştirildi. Böylece insan gruplarını, iktidar, sınıfsal konum ve kültürel durum gibi özelliklerine göre birbirinden ayıran bir düşünce sistemi olarak geliştirilen ırkçılık ve ırkçı görüşler insan toplulukları arasındaki farklılıkların maddi koşullara veya tarihsel gelişmelere göre değil, genlere dayalı olarak şekillendiğini ileri sürmektedir (D'Souza, 1995).

Genel olarak insan grupları arasında biyolojik farklılıklar olduğunu savunan ırkçılar bu farklılıkların farklı ırkları oluşturduğu görüşlerini ileri sürerek, bu farklılıkların hiyerarşik sınıflandırılmasına ve bu sınıflandırmanın insanın içyapısına bağlı olduğunu savunmuşlardır. Böylece bazı gruplara ve toplumlara bir takım ayrıcalıklar ve imtiyazlar tanımak isteyen ırkçılar, bunun gerçekleşmesi için bazı grupları ise aşağılamak ve tecrit etmek için kullanmışlardır (Taş, 1999: 40). Bu gruplar yaygın bir şekilde Yahudiler, Çingeneler, siyahlar ve Amerikalı yerliler olmuştur. Ancak tarihsel süreç içerisinde zaman zaman değişik toplumlar, değişik toplumları da dışlamak, aşağılamak veya düşmanlaştırmak için bu tür yaklaşımları kullanmışlardır.

İnsanların ırklar biçiminde farklı kökenlerden geldikleri ile ilgili "bilimsel" çalışmalar 18. Yüzyılın ortalarından itibaren gelişmeye başladı. Özellikle yukarıda belirtildiği gibi yeni kıtaların ve toplumların keşfi ve sömürgecilik dönemi ile köle ticaretinin gelişmesi bunun itici nedenleri oldu. Yapılan araştırmalarda insan türünün, uzun süre aynı ekolojide yaşayan popülasyonlarında görülen boy, pos, deri rengi, saç dokusu, kafatası boyutları ve göz biçimi gibi farklılıklar oluşturan mutasyonları ırkların dayandırıldığı temelleri oluşturdu. Ele alınan söz konusu farklılıkların fizyolojik olması ve yapılan araştırmaların çoğunda özellikle de ten renginin ele alınması dikkat çekmektedir. Diğer yandan "bilimsel" araştırmalar sonucunda üretilen "ırk" kelimesi ve bu yaklaşımın kullanılması günlük dilde ve ırkçı söylemde duygusal ve düşünsel nitelikler yüklenerek kullanılması dikkat çekmektedir. Böylece "ırk" sözcüğü gerçekliği yansıtan bilimsel bir kavram olmaktan çıkıp, onu çarpıtan ideolojik bir kavrama dönüşmüştür (Şenel, 2002: 10).

İrkçı teoriler genel olarak iki ön kabule dayanır. Bunlar; birincisi dünyadaki insanların birbirinden temel biyolojik farklılıkları olduğu ve ikincisi, bu biyolojik farklılık ve ayırımların genetik olarak varlığını sürdürdüğü ve bunların siyasi ve toplumsal olarak önemli ahlaki, kültürel ve entelektüel farklılıkları yansıttığı iddiasıdır (Heywood, 2007).

Dolayısıyla bir topluluğu tanımlayabilecek ayırt edici bazı biyolojik özelliklere anlam yükleyen ırkçılık, bir ideoloji olarak toplumların doğal, değişmeyen bir köken ve konuma sahip olduğunu ileri sürerek farklılıkları hiyerarşik bir düzleme oturtuyordu. Bir başka deyişle, bir tür ırksallaştırma süreci ortaya çıkarıyordu. İkincisi bu gruba olumsuz değerlendirilen nitelikler de yüklenerek bunların olumsuz olarak değerlendirilen kültürel karakteristiklere sahip olduğu ileri sürülüyordu. Böylece dünyaya daha doğarken sorunlu olarak geldikleri ileri sürülen bu insan gruplarının mevcut iyi ve üstün grup için sorun ve tehdit oluşturduğu sürülüyordu (Miles, 2000: 112).

Biyolojik özelliklere dayalı olarak üretilen eski klasik ırkçılığın artık toplumsal desteği kalmadığı için bunun yerine kültüre dayalı yeni bir ırkçılık konmuştur. Kültürün odağa alındığı yeni ırkçılıkta iki tür "çağdaş" ırkçılıktan söz edilmektedir. Birincisinde, üstün ırkın yerini aslında bu üstün ırkın kültürü almıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde "1960'larda azınlıkların "uygunsuz değerlere

sahip oldukları” ve “kültürden yoksun oldukları” iddia edilerek ayırıcılık ve ırkçılığa uğramaları meşrulaştırılmaya çalışıldı.” (Çoban Keneş, 2012) İkincisi ise, “kültürel hiyerarşiyi reddeder ve birbirine benzemeyen, birbirinden farklı olan grupların barış ve uyum içinde bir arada yaşamasının mümkün olmadığı savından hareket eder. Ötekilerle arasında “mutlak” fark olduğunu ileri süren düşünce ile farkı inkâr eden “asimilasyonculuğun haklılığına dayanan” düşüncenin her ikisi de, öteki olarak ötekini reddederek günümüzde ırkçılığın kültürel farklılıklara dayalı olarak sürdürülmesinin araçlarıdır.” (Çoban Keneş, 2012)

“İrklar hiyerarşisinin “gizlenmesine” ya da bazı durumlarda “reddedilmesine” yol açan bu yeni söylem Martin Barker tarafından “yeni ırkçılık” olarak adlandırılmıştır. Barker (1981), Franz Fanon’un “kültürel ırkçılık” kavramlaştırmasından etkilenmiştir. Fanon, kendi gelenek ve kültürlerinin diğer grupların gelenek ve kültürleri karşısında daha değerli olduğuna olan inancın, tutum ve davranışların bugünkü ırkçılığın devamlılığını sağladığına vurgu yapar. Barker da günümüzdeki ırkçılığı, topluluğa yabancıların girmesine ve var olan yerleşik topluluğun (ulusun) yabancıları dışlama duygusuna dayandırır” (Barker, 1981; Çoban Keneş, 2012).

5. İRKÇILIK VE MİLLİYETÇİLİK

Coğrafi keşifler, sömürgecilik ve aydınlanma sürecini müteakiben gelişen Sanayi Devrimi ve ulus devlet milliyetçiliğinin gelişmesine de zemin hazırladı. Böylece milliyetçiliğe paralel olarak ulus devlet de gelişmeye ve kurumsallaşmaya başladı. İlginç bir şekilde ırkçılık da bütün bu gelişmelere paralel olarak gelişti. Belki de bu yüzden tıpkı ırkçılık gibi milletlerin de değişik biçimlerde de olsa insanoğlunun yerleşik hayata geçmesinden beri var olduğunu ileri sürenler¹in yanısıra modernitenin ürünü olduğunu² savunanlar var.

Bazı yazarlar aslında ırkçılıkla milliyetçiliğinin yakından ilişkili olduğunu savunurken, bazıları bunların birbirinden farklı şeyler olduğunu savunmaktadır. Bazıları ise ırkçılığın milliyetçiliğinin aşırı uçlara çekilmesi sonucunda geliştiğini savunmaktadır. Ezilen uluslar ve ulusal kurtuluş mücadeleleri biçiminde gelişen ulusların milliyetçiliği ile ırkçılığın birbirinden tamamen farklı şeyler olduğu açıktır. Ancak ezen yayılcı ulusların milliyetçiliği ile ırkçılığın yer yer zaman zaman iç içe geçtiği konjonktüre ve ihtiyaçlara göre birbirini besleyen ve tetikleyen unsurlar olduğu da görülmektedir. Ayrıca ırkçılığın zaman zaman, (ezilen ulusların vatanseverliği ile ulusal kurtuluş mücadeleleri dışındaki) ezen ve yayılcı milliyetçilikle ilintili olarak gelişip serpildiği ve bununla değişik kılıklara sokularak meşrulaştırılmaya çalışıldığı da görülmektedir.³ Bazı yazarlar da yine ezilen ulusların ulusal kurtuluş mücadeleleri dışındaki milliyetçiliğinin eninde sonunda ırkçılığın yolunu açtığını belirtmektedir. Nitekim bazı ülkelerde sık sık ulusal güvenlikle ilgili sorunların gündeme getirilmesi sonucunda ırkçı görüşlerin yükseldiği de görülmektedir. Bazı yazarlar ise ırkçılık ile milliyetçiliğinin birbirlerinden tamamen farklı şeyler olduğunu savunmaktalar.

“Ulus-devletlerin ortaya çıktığı dönemlerde, özel sermaye ihtiyacı, mali yükümlülüklerin karşılanması için bir gereksinim haline geldiğinde, bu ihtiyaç için başvuru şirketler, Yahudi sermayedarlar olmuştur. Bu durum sonrasında, “Fransa, Bavyera, Avusturya ve Prusya gibi ülkelerde Yahudiler ayrıcalıklı unvanlar almaya başlamıştır.” (Arendt, 2014). Yahudiler, yaşadıkları ülkede, devletlere sağladıkları kredi ve fonlar karşılığında, herkesle eşit oldukları kazanımlar elde ederek, etkin bir politik/ekonomik güç olarak, modern Avrupa tarihindeki yerlerini almış oldular. Fakat bu sermaye gücüne sahip Yahudi azınlık, parasal gücü ellerinde bulunduran çok küçük bir gruptu. Yahudi cemaatinin diğer üyelerinin, önceden beri yaşadıkları sıkıntılar, bu dönemde de devam ediyordu.” (Gülen ve Pazarlıkl, 2017).

¹ İlkelci (primordial) yaklaşım, ulusları eski çağlardan beri var olan yapılar olarak ele almaktadır. Bu görüşü savunan Geertz ve onu takip eden ilkelciler insanlar arasında ilkel bağlar var olduğunu ve bu bağların doğal olarak doğuştan var olan, kan bağı, dil, din veya inanç ve gelenekler gibi ortaklıklara dayanırlar (Geertz, 1993).

² Ulusların ve milliyetçiliğinin modernleşme sürecinde ortaya çıktığını savunan inşacı veya modernci yaklaşımı savunan (Deutsch, Brass, Gellner ve Anderson gibi) yazarlara göre ise; milletler ve milliyetçilik aydınlanma süreci, sanayileşmeyi müteakiben gelişmiştir (Özkırmlı, 2008; Çoban, 2012).

³ Bknz: Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein, *İrk, Ulus, Sınıf*, Çev. Nazlı Ökten, Metis Yayınları, İstanbul, 2000.

Böylece Fransız Devrimi'ni müteakiben ulusçuluğun gelişmesinin hız kazanması ile birlikte gelişen antisemitizm ve ırkçılık da toplumun geniş kesimlerine yayılarak destek bulmaya başladı. Vardar'ın belirttiği gibi "ulusçuluk öncesi dönemdeki cemaat ürünü Yahudi dini düşmanlığı, ulus devlet döneminde bu kez ulus devlet ulusçuluğuna tepki biçiminde ve kültürel ulusçuluğun siyasal/devlet ulusçuluğuna karşı örgütlediği bir tür tepki olarak gelişti. Literatürde Fransız ulusçuluğu diye de adlandırılan devlet ulusçuluğu dinsel ayrıcalıklara son verme ve katılıma sözleşmeci bir anlayışla açık olma (her ne kadar uygulamada Fransız yurttaşlığı da etniklik ve dinle gölgelenmişse de) iddiası taşımıştır (Vardar, 2004).

Diğer yandan "Alman milliyetçiliği diye de adlandırılan kültür ulusçuluğu ise dışlayıcı yapısıyla bir organizma anlayışı çerçevesinde aşırı sağ tarafından uçlara çekilerek gelişmiştir. Bu karşıtlık Yahudi düşmanlığı konusunda çok belirginleşmiştir. Örneğin Almanya'da (Prusya'da) Napolyon işgali altında Yahudilere verilen haklar, Napolyon sonrası dönemde geri alınmıştır. Ayrıca Nazi rejiminin ideologları iktidarda iken yaptıkları açıklamalarda Fransız Devrimi'nin mirasını tamamen sildik diyerek Fransız Devrimi'nin getirdiği eşit yurttaşlığa karşı olan alerjilerini defalarca dile getirmişlerdir. Nitekim Nazizmin teorisyenlerinden Gobbels 1 Nisan 1933'te yaptığı bir radyo konuşmasında "1789 Fransız Devrimi'nin mirasını tarihten sildik"lerini belirtiyordu. Yine Nazizm teorisyeni Alfred Rosenberg de "150 yıllık hataların parantezini kapatıyoruz" diyerek Fransız Devrimi ve 1848 Devrimlerinin getirdiği hakları kaldırmakla övünüyordu.

1789 Fransız Devrimi ve 1848 Devrimlerinin ortaya çıkardığı "eşitlik özgürlük ve kardeşlik" gibi değerlere karşı olan Naziler, bunları tarihten silmek için ellerinden geleni yaptılar. Çünkü ırkların üstünlüğü ve ırkçılığın hiyerarşik düzenine aykırı olan "eşitlik özgürlük ve kardeşlik" gibi değerler, aynı zamanda Yahudilere de diğer vatandaşlar gibi temel yurttaşlık hakları veriyordu. Bu yüzden Naziler bu "eşitlik, kardeşlik ve özgürlük" gibi değerlerden nefret ediyorlardı. Fransa'da da Fransız monarşist sağının Cumhuriyet karşıtı söylemi yoğun bir biçimde Yahudi düşmanı tezlerle doğrulanmaya çalışılmıştır. Ancak Yahudi düşmanlığı aşırı sağın alanını da çok aşan geniş bir kesimde etki alanı yaratmıştır." (Vardar, 2004: 57).

Ulus devletin sınırları içinde yaşayan halk ulusa göre her zaman daha dar sınırları olan bir topluluktur. "Fakat ulus, bir kural olarak, az ya da çok şiddete dayalı bir biçimde ortak bir devlete girmeye zorlanmış bir farklı halklar ve halk grupları dizisini içerir. Esasen Avrupa'nın tümünde köken olarak farklı soydan gelen, farklı dili konuşan insanlara sadece hanedanlığa ilişkin, ekonomik ve siyasi çıkarlar sonucunda bir ulus biçimi verilmesiyle oluşmuş olmayan bir devlet yoktur." (Rocker, 2007: 8).

Bu yüzden devlet sınırları içerisinde siyasi olarak örgütlenmemiş savunmasız insan grupları, örgütlü çoğunluğa göre sömürülmeyi hak eden üzerinde hâkimiyet kurulacak şüpheli gruplar haline geliyordu. Çoğunluk içerisinde güçsüz ve savunmasız kalan bu insan grupları sadakatsiz bireyler şeklinde algılanarak yaşadıkları yerlerde iç düşmana dönüştürülüyor ve sonra baskı ve saldırılara maruz kalıyorlardı. Burada soyluların ve burjuvaların sıradan halka yaptığı şeyi bu kez sıradan halk yönetimin teşvikiyle kendilerinden daha aşağı olarak damgalanabileceklere yapma olanağı buluyordu. Wallerstein'in belirttiği gibi ırkçılığın kendini gerçekleştirme için her zaman "zenci" olan birilerine ihtiyaç vardır. "Eğer ortada hiç siyah yoksa ya da bu rolü oynamak için sayıları yetersiz ise o zaman "beyaz zenciler" de icat edilebilir (Wallerstein, 1998).

Nitekim "demokratik düşüncelerin gelişmesinden etkilenen, ulusal birliği sağlamaya yönelik çabanın büyük bir halk hareketi biçimini aldığı yerlerde bile, İtalya ve Almanya'da olduğu gibi, söz konusu çaba, iyi bir sonuca yönelemeyecek olan, gerçekten gerici bir çekirdekten çıkmıştır. (...) Milliyetçi düşünce sistemi, Mazzini'nin politik teolojisinden Mussolini'nin faşist totaliter devletine düz bir çizgi çizer." (Rocker, 2007: 8).

5.1 Bir Hayali Cemaat Olarak Ulus

Burada ulusçuluk olarak ifade edilen ötekileştiren iç düşmana dönüştüren homojen milliyetçi ve ırkçı yaklaşımlar üzerinden bir tür ırkçılığın geliştiği görülüyor. Buna karşın bu ırkçılığın milliyetçilikten çok farklı şeyler olduğunu ileri sürenler var. Örneğin; Milliyetçiliğin tarihsel mukadderatın terimleriyle düşündüğünü, oysa ırkçılığı zamanın başlangıçlarından bu yana-igrenç bir çiftleşmeler dizisiyle aktarılan ebedi bulaşıklıklar rüyası gördüğünü belirten Andersona göre; “Zenciler, o görünmez katran fırçası sayesinde sonsuza kadar zenci kalacaklardır; İbrahim’in tohumu Yahudiler, ne pasaport taşırlarsa taşısınlar, hangi dilde konuşur, okur, yazarlarsa yazsınlar sonsuza kadar Yahudi’dirler. (Bu yüzden Naziler için Yahudi bir Alman daima bir sahtekârdı.) İrkçılık rüyalarının kökenleri ulus değil, sırf ideolojilerinde, en çok da yöneticilerin kutsallık, “mavi” ya da “beyaz” kan iddialarında, aristokratlar içi “üremelerde” yatıyordu. Toprak sahibi aristokrasi ise yönetici sınıfların tabiatı gereği üstün olduğu kavramını ve statü meselelerine hassas olmayı sağladı; böylece bu her iki özellik de 20. Yüzyıla kadar önemli rol oynamaya devam etti. Ve bu yeni kaynaklarla da beslenerek daha sonra bayağılaştırılıp ırksal üstünlük öğretileri adı altında Alman halkı için çekici hale getirildiler. (Moore, 2016) O halde modern ırkçılığın farazi aile babasının bir küçük burjuva milliyetçisi değil, Gobineau (gibi bir kont) olması şaşırtıcı değil. Aynı şekilde ırkçılık ve antisemitizmin ulusal sınırları aşan bir tarzda değil de temelde ulusal sınırlar içinde ortaya çıkması da şaşırtıcı değil. Başka bir deyişle bunlar dış savaşları değil, içerdeki baskı ve egemenliği gerekçelendirirler.” (Anderson, 1995: 167-168).

Oysa tıpkı hayali cemaatler gibi yapay olarak üretilen ırkçılık da bir takım yanlış anlamalar ve yanlış anlayışlar sonucu gelişmiş bir şey de değil aksine tam da toplumdaki farklı sınıf ve grupların somut sorunlarından kaynaklanan bir görüşler yumağı veya ideolojidir. İrkçılık sorunların üstesinden gelebilecek veya aynı anda yönünü değiştirecek şartlarını kurma çabalarını ideolojik olarak açıklar. Yani bir anlamda ırkçılık yanlış da olsa kendine göre dünyayı başarılı bir şekilde yorumlayarak politik eylemleriyle hitap ettiği sınıflar için bir tür strateji sağlar (Miles, 2000).

Dolayısıyla Anderson’un ileri sürdüğü ulusçuluğu oluşturan şeylerle ırkçılığı oluşturan şeylerin farklı olması ırkçılıkla ulusçuluğun birbirinden tamamen farklı şeyler olduğu anlamına gelmemektedir. Rocker da bu bağlamda aslında ulusun da modern devletin siyasi dininden başka bir şey olmadığını ileri sürerek, milliyetçilik gibi siyasi iktidar mücadelesinin yapay sonucu olduğunu savunur. O’na göre; “Şeytan’ın kötülüğü olmasaydı Tanrı’nın iyiliği beğenilemezdi. Ulus devletler siyasi kilise örgütleridir; ulus bilinci denen şey insana doğuştan verilmez, öğretilir. O, dini bir kavramdır; insan Katolik, Protestan veya Yahudi olduğu gibi Alman, Fransız, İtalyan olur.” (Rocker, 2007: 9).

Aynı doğrultuda sonuçlar yaratan iki ayrı nedenden ötürü 19. Yüzyılda Avrupa dışında görülen ırkçılığın da hep Avrupa egemenliğiyle ilgili olduğunu belirten Anderson’a göre: “Resmi milliyetçilik, tipik olarak tehdit altındaki hanedan ve aristokrat gruplarının -yüksek sınıfların-popüler halk dili temelli milliyetçiliklere verdikleri karşılıktı. Sömürge ırkçılığı hanedan meşruiyetini ulusal topluluğa lehimleyen “imparatorluk” kavramının önemli unsurlarından biriydi. Bunu, içerideki kendi (giderek sarsılan) konumunu gerekçelendiren doğuştan ve içkin üstünlük iddiasını; devasa deniz aşırı mülklere genelleştirerek yapıyordu; (...) eğer İngiliz lordları diğer İngilizler’e üstünse -çok da önemli değil- deniyordu. Nasıl olsa bu diğer İngilizler de boyunduruk altındaki yerlilerden aynı derecede üstündür.” (Anderson, 1995: 168-169).

Örneğin “Austerlitz (1805) Savaşı’ndan sonra ve Ren İttifakı’nın kurulmasının ardından Seume şunları anlatır: “Ulus ne umut etmiş ya da ulus için ne umut edilmiş olursa olsun prensler ve soylular, anlamsız ayrıcalıklarını korumak için şüphesiz bu umutları yok eder. Napolyon’un en iyi adamları Alman prensleri ve soylularıdır...” (Rocker, 2007:13).

Burada bu süreçte millet adına yola çıktığını iddia edenlerin milletin fikirlerini alma gereksinimi bile duymadan, onlar adına ve onlar için en iyiyi belirleme hakkını kendilerinde görenek bir düzen

oluşturmaya çalıştıklarını belirten Kedourie, aslında birbiri ile ikiz olan bu her iki derdin kaynağının Fransız ihtilalini hazırlayan ve ona yoldaşlık eden felsefi düşünceler olduğunu belirtmektedir. Avrupa'ya radikalizmin beylik tabirler haline geldiğini belirten Kedourie, İtalya, Almanya ve Orta Avrupa'da genç insanların, üniversite öğrencilerinin milliyetçi, ırkçı gizli cemiyetlere kaydolmayı kahramanlık saydığını yazmaktadır (Kedourie, 1971).

Kedourie'nin anlatımları milliyetçi ve ırkçı görüşlerin insanları nasıl zehirleyebileceğini çarpıcı bir şekilde dile getirmektedir. Ancak dönemin sömürgeci güçlerinin etkisine baktığımızda aslında bunun çok da anlaşılır olduğu görülmektedir. Nitekim bu dönemde "Avrupa'da metropolün kendi yurttaş tabanından askerlerle kurulmuş kitlesel "Birinci Ordu" vardı; ideolojik olarak işlevi anavatanı savunmak olarak tanımlanıyor, pratik ve faydacı hakiler giyiyor, satın alınabilen en yeni silahlarla donatılıyordu; barışta barakalarda tecrit ediliyor, savaşta ise siperlerde ya da ağır makinalı tüfeklerin berisine konuşlandırılıyordu." (Anderson, 1995:169-170).

"Avrupa dışında (subay seviyesinin altında) yerel etnik ve dinsel azınlıklardan paralı askerlik temelinde kurulmuş "İkinci Ordu" vardı; yatak odası ya da bir balo giysisini çağrıştıran süsleri takmış takıştırmış; kılıçlarla ya da günü geçmiş silahlarla donatılmış; barışta gösterişte, savaşta at sırtında. ... (Bu) sömürge ordusu ihtişamı, apoletleri, kişisel kahramanlığı, polo oyunlarını ve subaylar arasında geçmiş günlere öykünen bir saraylı nezaketini vurguluyordu. (Bunu yapabilmesinin ardında orada arkada Birinci Ordu ile Donanmanın durması yatıyordu.) Bu zihniyet varlığını uzun süre koruyabildi." (Anderson, 1995:169-170).

Sonuç olarak 'ırk'lar gibi uluslar da Anderson'un deyimiyle insanın icat ettiği yapay ve hayal ürünüdürler (Anderson, 1995). Milliyetçilik ve ırkçılık arasındaki temel farklılık, "milliyetçiliğin ek olarak 'ulusun' kendisini ancak insanların sadece onlara ait olan ve kendilerini yönettikleri belirli bir toprakta bulunmaları halinde ifade edebileceğini iddia etmesidir. Buna benzer hiçbir net politik düşünce ırkçılık ideolojisinde mevcut değildir." (Miles, 2000: 126-127).

Miles'a (2000) göre; bu yüzden 'ırk' ve 'ulus' düşünceleri sınıflamanın bağlantı kurma olasılığı taşıyan, sınıflar üstü ve cinsiyetler üstü biçimleridir. 18. Yüzyıl bilimsel ırkçılığının geliştirilmesiyle bu olasılık kuvvetlendirilmiştir. Bu bağlantı en aşırı şekliyle 'ırkın' kültürel yetenekleri ve tarihsel gelişmeyi belirlediğini iddia ederek, buradan her 'ulusun' özel bir biyolojik yeteneği ifade ettiği sonucu çıkartıldı. Bu, 'ırkın' 'ulus' yerine geçtiği bir bağlantının kurulmasıydı. Benzer bağlantılar, -yukarıda belirtildiği gibi- Gobineau'nun yazılarında açıkça ifade edilmektedir. "Fakat milliyetçilik ve ırkçılık arasında yakın mantıksal bağlantı olduğu iddiasından yola çıkarak, her tarihsel durumun bir bağlantı içereceği sonucu da çıkartılamaz. Bu ideolojileri bağımsız ve özerk kuvvetler olmayıp, tarihsel olarak meydana gelen ve birbirini etkileyen ekonomik ve politik ilişkilerin içinde yaratılmış ve yeniden üretilmiştir. Dolayısıyla milliyetçilik ve ırkçılık arasında bağlantı olması tarihsel olarak özgündür ve tesadüfe bağlıdır." (Miles, 2000:127).

"Sömürge ırkçılığının aristokrasiden ya da sahte-aristokrasiden türemiş olduğunun öğretici bir başka işareti de beyazlar arasındaki ülke nostaljisinde görülür. Ah canım vatanım söylemi bu bakımdan, daima merhametli ve sevecen bir tahayyülün eşlik ettiği diğer duyguları çağrıştırır. O yüzden göz -insanın kendisiyle birlikte doğan o özel, o sıradan göz- aşık için neyse, dil de -tarihin kendisinin kıldığı anadili- yurtsever için odur. Ananın dizinin dibinde karşılaşılan ve ancak mezarda terk edilen o dille geçmişler onarılır, dostluklar hayal edilir, geleceğin rüyaları kurulur." (Anderson, 1995:172-173).

5.2. Milliyetçilik Patolojisi

Nairn'e göre; "milliyetçilik modern kalkınma tarihinin patolojisidir; tıpkı bireylerdeki nevroz gibi o da kaçınılmazdır. Köklerini, toplumlar için çocuksuluğun dengi olan ve dünyanın büyük bir kısmına dayatılan çaresizliğin ikilemelerinde bulur ve tıpkı nevroz gibi o da asli muğlaklıkla yüklüdür, içinde mentia'ya doğru (bulanık, bugün daha çok şizofren anlamında kullanılıyor) benzer bir ağırlaşma eğilimi barındırır ve tedavisi büyük ölçüde imkânsızdır." (Tunç, 2013:187).

Diğer yandan ırkçılığı ulus devlete yönelik bir saldırı şeklinde ele alan yaklaşımlar da vardır. Örneğin Deniz Vardar'ın da altını çizdiği gibi; Dreyfus Olayını bu çatışmanın unsurlarını sergileyen bir öge olarak inceleyen Hannah Arendt, Yahudi düşmanlığını ulus devlet yapısına açık saldırı olarak değerlendirmektedir (Vardar, 2004: 52). Arendt'in bu tespitine katılmamak mümkün görünmemektedir. Ancak bu durum ırkçılığın milliyetçilikle ilişkisi olmadığı anlamına da gelmez. Gözlem ve okumalarımız ırkçılığın milliyetçilikle yakından alakalı olduğunu ve bazen onun uçlara çekilmesi bazen de kendi iç hesaplaşmalarının onu besleyip büyüttüğünü açıkça göstermektedir. Nitekim tam da bu yüzden iyi milliyetçilik ve kötü milliyetçilik diye de sınıflandırılan yaklaşıma göre milliyetçilikle ırkçılık arasında çok yakın bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ertan ve Örs'ün de aktardığı gibi; “Milliyetçiliğin iyi ve kötü diye ayrıştırılması boşuna değildir. Çünkü diğer milliyetçiliklere tahammül gösteren, hatta onları onaylayıp, aynı tarihsel perspektife dâhil eden iyi milliyetçilik diye adlandırılan bir tür varken, (çeşitli nedenlerle -ki bu nedenler çok çeşitli ve durumlara göre değişiklik gösterebilir- uçlara çekilebilien veya kayan) ırkçılıkla bütünleşen, onu etkileyen ve ondan etkilenen emperyalist ve ırkçı bir bakış açısıyla ötekileri kökten dışlayan bir türü de mevcuttur.” (Ertan ve Örs, 2018:39-84).

Balibar “bu nokta da, ırkçılığın, milliyetçiliklerin tarihlerinin her anında açık bir şekilde olmasa da, bütün milliyetçiliklerde, gerekli bir eğilim olduğunu iddia etmektedir. Hatta milliyetçilikten her zaman ırkçılığın çıktığını da eklemektedir; ‘sadece dışarı doğru değil, aynı zamanda içeri doğru da.’ Ancak, ırkçılık ve milliyetçiliğin temsilcileri ve pratikleri arasındaki mesafeler de sürekli olarak var olagelmıştır. Milliyetçilikle ırkçılığın ilişkisinin esas önemini meydana gelen sonuçlarından kaynaklandığını belirten yazar, milliyetçiliğin ırkçılığın tek başına nedeni değilse de, ortaya çıkışının en başat koşulu olduğunu iddia etmektedir.” (Ertan ve Örs, 2018: 39-84; Balibar ve Wallerstein, 2000).

Ertan ve Örs'ün de aktardığı gibi Renan konuyla ilgili şunları ileri sürmektedir: “İnsanlık tarihinde ırk, kemirici veya kedi cinsinden hayvanlarda olduğu gibi her şey değildir; dünyayı dolaşır herkesin kafatasını muayene etmeye, sonra insanların yakasına yapışarak onlara: ‘Sen bizim kanımızdansın; sen bize aitsin!’ demeye kimsenin hakkı yoktur. Etnografik karakterlerden başka, herkes için bir olan hak, adalet, hakikat, güzellik vardır. Üstelik bu ırk siyaseti emin bir siyaset de değildir. Bugün onu başkalarına karşı kullanırsınız; sonra yarın, onun sizin aleyhinize döndüğünü görürsünüz.” (Renan, 2015: 51).

Coğrafi keşiflerle birlikte sömürgeciliğin gelişmesi ve bunları müteakiben yaşanan toplumsal değişim ve dönüşüm ile 18. Yüzyıldan itibaren ırkçılıkla ilgili yapılan “bilimsel” çalışmaların da etkisiyle 19. Yüzyılın ortalarından itibaren milliyetçi hoşgörüsüzlük sadece dini değil, aynı zamanda ırki bir boyut da kazandı. İlk zamanlarda ırk kelimesi belirsiz bir şekilde ve milliyet teriminin eşanlamlısı gibi görülmekteydi ancak daha fazlasını da ifade etmekteydi. “Ancak, Sosyal Darwinizmin, doğadaki varlık mücadelesi ve en güçlünün hayatta kalmasına ilişkin biyolojik doktrininin beşeri meseleler için de kullanılmaya başlanması, özellikle de 1860’larda ve 1870’lerdeki milliyetçi hareketlere uygulanmasıyla, ırkçılığı yeni ve daha yıkıcı bir anlama” (Hayes, 2010; Ertan ve Örs, 2018: 39-84) büründürmüştür.

Bu süreçte gelişmekte olan sanayi toplumunun beraberinde getirdiği toplumsal alt üst oluşlar ve ekonomik krizler ötekiler grubunun nezdinde normalleştirecek boyutta ırkçılığın amaçlarının idealleştirilmesine olanak sağladı. Bu “bayağılık” ve idealizmin birlikteliği, daha sonra Almanya’da olduğu gibi yıkıcı ihtiyaçlar ve bunu yönlendirebilecek bir liderlik doğrultusunda komşu Yahudilerin mallarının ve hayatlarının yağmalanabileceği düşüncesinin gelişmesine ve meşrulaşmasına olanak sağladı. Liberalizmle kıyaslandığında patolojik bir tarafı olan bu milliyetçilik kuramının, sonuç itibarıyla “sıradan” milliyetçiliğe indirgenemeyecek bir konuma geldiğine inanılmaktadır. Milliyetçiliğin Nazi ırkçılığının yardımıyla, “hem gizli eğilimlerinin (Arendt’in ifadesiyle, trajik bir biçimde sıradan eğilimlerinin) en derine gittiğini hem de kendisinden çıktığını, genellikle kendisini gerçekleştirdiği, yani kitlelerin sağduyusuna uzun süreli

olarak sızdığı ve kurumsallaştığı ortalama biçimden çıktı.” (Balibar ve Wallerstein, 2000).

Ayrıca Wallerstien ve Balibar’a göre ırkçılık, kapitalizmin hem sınıfsal yapısının hem de ulusçuluğun kullanılış biçiminin doğal sonucudur. Onlara göre; “Geçmişin sınırlarıyla bir bağ iddia etmenin esnekliği, bugünkü sınırların sürekli olarak yeniden çizilmesiyle birleşince, ırksal ve/veya etnik-ulusal-dinsel grupların ya da cemaatlerin yaratılması ve sürekli yeniden yaratılması biçimini almıştır. Bu gruplar her zaman oradadırlar ve her zaman hiyerarşik olarak sıralanırlar ama her zaman tam olarak aynı değildirler. ...toplumsal cemaatleri ortaya çıkarır ve onları sürekli olarak yeniden yaratır. Ve eşitsizliğin haklı çıkarılması için “meritokratik” olmayan bir temel sağlar. Bu son noktanın altını çizmek gerekir. Irkçılık tam da öğretilerinde evrenselcilik karşıtı olduğu için kapitalizmin bir sistem olarak sürmesine yardımcı” (Balibar ve Wallerstein, 2000: 44-45) olur.

Foucault (2003) daha da ileri giderek devlet ırkçılığından ve biyo-politik ırkçılıktan söz söz ederek ulus-devlet-milliyetçilik ve ırkçılık arasındaki ilişkiyi analiz eder. Irk mücadelesi söyleminin devlet ırkçılığı söylemi olarak ele alınması, Foucault tarafından modern çağda en büyük iktidar teknolojilerinden biri olarak tanımlanan biyopolitikanın doğuşuyla ilişkilendirilmiştir. Mark Kelly (2007) de Amerikan örneğinden hareketle; “terör üzerine savaş”ın biyo-politik bir savaş olduğunu ifade ederek, Amerika’nın yanında (iyi) ya da ona karşı (kötü) olarak yaftalanan bir devlet ırkçılığıyla meşrulaştırılan, ulusal nüfusu koruma biyo-politik güdüsü mantığına göre işlediğini dile getiriyor.

6. SONUÇ

“Bir ırk”ın ötekine göre daha üstün olduğu görüşlerini savunan “ırk” merkezli düşünceler milyonlarca insanın korkunç biçimde öldürülmesine neden olan yayılmacı ve istilacı faşist ideolojileri doğurmuştur. Avrupalı beyaz insan ırkının diğerlerine üstün olduğuna ve Almanların da beyazlar içindeki en üstün ırk olduğuna inan Almanya’daki aşırı milliyetçi ve ırkçı Nazi rejiminin ideolojisi kendince Almanlardan aşağı olduğunu iddia ettiği Yahudileri ve Romanları soykırımdan geçirmiştir. Hatta Kant gibi evrenselci aydınlanma filozoflarından bazıları bile ulusların ruhundan söz ederken, bazı ön yargıları düşüncelerine dayanak noktası yapmaktan çekinmemişlerdir (Aktaş, 2014). Yani ırkçı düşünce ve yaklaşımlar sadece içe dönük, kendini tanımak ve tanımlamak veya anlamlandırmakla yetinmemiş, kendini anlamlandırmak için ötekine negatif özellikler yükleyerek felaketlere neden olmuştur.

Balibar ve Wallerstein’in kapitalizm, ulus devlet ve ulusçulukla ilişkilendirdiği ırkçılık İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra gerilmemiş olmasına karşın hala varlığını sürdürmektedir. Zira onu ortaya çıkaran ilkelikler ve bunların yaşamasını sağlayan koşullar hala varlığını sürdürmektedir. Bu yüzden sistem kapitalizmin gelişmesinde katalizör rolü oynamış olan, köleciliği ve sömürgeciliği meşrulaştıran, farklılıklardan nefret etmeye dayalı ırkçı düşünce ve kalıplara karşı etkin önlemler almamış veya alamamıştır. Nitekim aşırı sağcı hareketlerin günümüzde yeniden güçlenmeye başlaması bunu göstermektedir. Kendisiyle hesaplaşmadığı sürece de ırkçılık asla kendiliğinden ortadan kalkmaz (Aktaş, 2018). Irkçı organizasyonlar ve bireyler özellikle de günümüzde kendilerinin ırkçı olduklarını itiraf etmemekte bunu sürekli milliyetçilik kılıfı ile maskeleyerek faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu noktada ezilen ulusların ulusal kurtuluş mücadelesi bağlamında geliştirdikleri milliyetçilikler dışındaki, ötekileştirici, ayırıcı ve yayılmacı milliyetçilikler ırkçılıkla iç içe ve geçirendir.

Ayrıca Foucault’nun da belirttiği gibi sistemin varlığı bizzat ulus devletin ırkçılığı ile tekrarlanarak kendini sürekli yeniden var eder. Mouffe’nin (2002) belirttiği gibi ulus devletin bizzat kendi yapısında ve içerisinde ırkçılığın ortadan kaldırılmasına müsaade etmeyen yapılar var. Bu yüzden ırkçılık günümüzde sık sık milliyetçi etiketleriyle sürekli kendini yeniden üreterek değişik kılıklar altında yeniden ve yeniden belirlemektedir. Burada Wieviorka’nın (1993) da dikkat çektiği gibi milliyetçilik ile ilgili çalışmalarda ırkçılığa yer verilmesinin çok nadir olarak görülmesi ancak

ırkçılıkla ilgili çalışmalarda milliyetçiliğe de değinilmesi üzerinde düşünülmesi gereken son derece ilginç bir konu değil mi?

KAYNAKÇA

- Aktaş, M. (2018). “Avusturya’da Aşırı Sağın Meşrulaşması”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:11, Sayı:60, ss.276-286.
- Aktaş, M. (2014). “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:13, No:1, ss.31-54.
- Anderson, B. (1995). “*Hayali Cemaatler “Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması”*”, Çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları 2. Baskı, İstanbul.
- Arendt, H. (2014). *Totalitarizmin Kaynakları /1 Antisemitizm*, İletişim, İstanbul.
- Aylar, E. (2011). “İrkçiliğin Bugünü İçerisinde Eğitimin Rolü: Eğitim ve Zekâ İrkçılığı, Erkin Başer, Nihat Koçyiğit, Mustafa Öziş, (Ed.) *Bugüne Bakmak 1980 Sonrasında Türkiye’de Yaşanan Toplumsal Dönüşüm Süreçleri*, Dipnot Yayınevi, Ankara, ss.309-328.
- Balibar E. ve Wallerstein, I. (2000). *İrk, Ulus, Sınıf*, Çev. Nazlı Ökten, Metis Yayınları, İstanbul.
- Cox, T., J. (1993). *Cultural diversity in organizations: Theory, research and practice*, Berrett-Koehler Publishers, San Francisco.
- Çoban Keneş, H. (2012). “Biyolojik Mitten Kültürel Mite: “Yeni” İrkçilik Nedir?”, *Dipnot Dergisi*, Sayı: 9.
- Çoban, M. (2012). “Milliyetçilik Teorileri”, *Türk Yurdu Dergisi*, Yıl: 101, Sayı: 295.
- D’Souza, D. (1995). *The End of Racism: Principles for a Multiracial Society*, New York: Free Press, New York.
- De Fontette, F. (1991). *İrkçilik*, Çev. Haldun Karyol, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ertan, T. ve Örs, O. (2018). “Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir?”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:62, ss.39-84
- Fenton, S. (2001). *Etnisite, İrkçilik, Sınıf ve Kültür*, Çev. Süleyman Nihat Şad, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Fortney, N. D. (1977). “The Antropological Concept of Race”. *Journal of Black Studies*, 8 (1), ss35-54.
- Foucault, M. (2003). *Society Must Be Defended*, Penguin, Londra.
- Fredrickson, G. M. (2002). *Racism: A Short History*, New Jersey: Princeton University Press.
- Geertz, C. (1993) “Primordial Loyalties and Standing Entitites: Anthropological Reflections on the Politics of Identity”, Delivered at (the) *Collegium Budapest, Budapest*, 13 December 1993.
- Giddens, A. (2008). “*Sosyoloji, İrk, Etniklik, Göç*”, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Global Issues, <http://www.globalissues.org/article/165/racism> E.T: 11.09.2016.
- Gülen, Ö. Pazarlıklı, (2017). “Totalitarizmin Kaynakları/1 Antisemitizm Kitabı Ekseninde Bir Değerlendirme”, *Eskiyeni* 34 Bahar, ss.217-228.
- Hayes, C. J. (2010). *Milliyetçilik Bir Din*, Çev. Murat Çiftkaya, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Heywood, A. (2007). *Siyasi İdeolojiler*, Çev. Ahmet K. Bayram, Özgür Tüfekçi, Hüsametin İnanç, Şeyma Akın, Buğra Kalkan, Adres Yayınevi, Ankara.
- Hikmet, N. (2002). “İrk Kuramları ve İrkçilik”, *Bilim ve Ütopya*, Ağustos.

- Jones, J. M. (1997). *Prejudice and racism*, McGraw-Hill, New York.
- Kedourie, E. (1971). *Avrupa'da Milliyetçilik*, Çev. M. Haluk Temurtaş, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kelly, M. (2007). "İrkçılık, Milliyetçilik Ve Biyo-Politika: Foucault'nun Toplumu Savunmak Gerekir'i, 2003", *conatus*, Sayı:7, Kasım-Nisan, ss.39-49.
- Levi-Strauss, C. (2016). *İrk Tarih ve Kültür*, Çev. Işık Ergüden ve Haldun Bayrı, Metis Yayınları, İstanbul.
- Memmi, A. (1982). *Le racisme*, Gallimard, Paris.
- Mikkelsen, J. M. (2013). *Recent Work on Kant's Race Theory, The Texts The Translations*, State University of New York Press, Albany.
- Miles, R. (2000). *İrkçılık*, Çev. Sibel Yaman, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Montagu, A. (2002). "The Concept of Race". Robert F. Murphy, *American Anthropology 1946-1970: Papers from the American Anthropologist*, University of Nebraska Press.
- Moore, B. J. (2016). *Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri*, Çev. Şirin Tekeli ve Alaeddin Şenel, İmge Yayınları 4. Baskı, İstanbul.
- Mouffe, C. (2002). "La "fin du politique" et le défi du populisme de droite", *Revue du MAUSS*, 2 (20), ss.178-194.
- Özbek, S. (2012). "İrkçılığın Doğuşu ve Ekonomik Kökenleri, Yeni İrkçılık", *Dipnot 3 Aylık Sosyal Bilim Dergisi*, S.9, ss.119-125.
- Özkırımlı, U. (2008). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Rattansi, A. (1994). "Western Racisms, Ethnicities and Identities", (in) *Racism Modernity Identity* (Eds.) Ali Rattansi ve Sallie Westwood, Polity Press, Cambridge.
- Renan, E. (2015). *Dilin Kökeni Üzerine*, Çev. Atakan Altınörs, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Rocker, R. (2007). "Demokrasi ve Ulus Devlet", Çev. Sevim Özdemir, *Conatus Milliyetçilik ve İrkçilik*, Sayı:7, ss.7-16.
- Sayın, E. ve Candan, H. (2016). "Küresel İrkçılığın Yükselişi", *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 4, Güz, ss. 35-46.
- Sumbas, A. (2009). "Batı Avrupa'da Yükselen Yeni İrkçilik Üzerine Bir Deneme", *Alternatif Politika*, 1 (2), ss.260-281.
- Şenel, A. (1993). *İrk ve İrkçilik Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Şenel, A. (2002). "İrk ve ırkçılık nedir?", *Bilim ve Ütopya*, Ağustos, ss.10-14.
- Taguieff, P. A. (1990). *La Force du préjugé: essai sur le racisme et ses doubles*, Gallimard, Paris.
- Taguieff, P. A. (2010). *Le Racisme*, L'Harmattan, Paris.
- Taş, M. (1999). *Avrupa'da İrkçılık, Aşırı Sağ Partiler ve Göçmenler*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Tunç, İ. (2013). "Hayali Cemaatler "Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması", *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (7), ss.186-193.
- Vardar, D. (2004). *Aşırı Sağdan "Popülist Radikal Sağ"a Fransa Örneği*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Wieviorka, M. (1993). "Nationalisme et racisme", *Cahiers de recherche sociologique*, (20), ss.169-181.

Wieviorka, M. (1994). "Racism in Europe: Unity and Diversity", (in) *Racism Modernity Identity* (Eds.) Ali Rattansi ve Sallie Westwood, Polity Press, Cambridge.

Wieviorka, M. (1995). *The Arena of Racism*, Thousand Oaks, London, Sage Publications, New Delhi.

York, R. ve Clark, B. (2006). "Pozitif Bilim Olarak Maske Düşürmek", *Monthly Review*, Sayı 3, ss.9-24.